

Haçlı Seferleri Sebep ve Sonuçları Bakımından Nasıl Değerlendirilebilir?*

How Can the Crusades Be Evaluated in Terms of their Causes and Effects?

Salim KOCA**

Öz

Karolenj Frank İmparatorluğunun 843 yılında çöküp dağılmasıyla Batı Avrupa'da büyük bir otorite boşluğu ve karışıklık meydana gelmiştir. Asırlarca "Teokratik Tarih Anlayışı"nın fikirleriyle beslenmiş olan papalar, bu durumdan yararlanmak istemişler, sahip oldukları Papalık makamını hükümdarlık organı hâline getirip dünya devleti kurma hevesine kapılmışlardır. Onlar, Batı Avrupa Hristiyan halkına Kudüs'ü hedef göstererek, kuvvetli bir ajitasyon ihtiva eden propaganda faaliyetine girişmişlerdir. Bu propagandalar, Papalığın istediği sonucu vermekte gecikmemiştir. Böylece papaların dünya devleti kurma gayeleri, Batının ekonomik sıkıntılar altında ezilmiş ve dinî heyecan içinde çalkalanan halk kitlelerinin cennete, dünya nimetlerine, toprağa, zenginliğe, refaha ve mutluluğa kavuşma arzuları ile birleşince, Batı Hristiyanlık dünyası 1095 yılında birden harekete geçivermiştir.

Batı Hristiyan dünyasının gözünde kutsal ülke olan Filistin üzerine 8 büyük Haçlı seferi düzenlenmiştir. Bunlardan ilk üç Haçlı Seferi, Anadolu'daki Türkiye Selçuklu Devletini hedef almıştır. Bu seferler; Türkiye Selçuklu Devleti, Bizans, Ermeniler, Batı Hristiyan dünyası, Hristiyan dini ve Papalık bakımından olduğu gibi, Müslüman Türk dünyası ile Hristiyan Batı dünyasının birbirini tanıması, Batı dünyasının dış dünyaya açılması, İslâm dünyasının buluş ve birikimlerinin Batıya taşınması ve Oryantalist faaliyetlerin başlaması gibi hususlarda da birçok gelişmeye yol açmıştır. Biz bu makalemizde sözünü ettiğimiz konularla ilgili sonuçları tespit ederek, meseleye mümkün olduğu kadar açıklık getirmeye çalışacağız. Burada şu kadarını söyleyelim ki, bu sırada Türkiye Selçuklu Devletinin başında bulunan Sultan I. Kılıç Arslan, Batı dünyasına karşı Türk tarihinin en mükemmel ve en başarılı vatan savunmasını yapmıştır. Daha önemlisi, o, bu emsalsiz vatan savunması ile özellikle Batı dünyasına Anadolu'nun bir Türk yurdu olduğu gerçeğini kabul ve tescil ettirmiştir. Nitekim Batı dünyası, II. Haçlı seferi sırasında (1147-1148), Türklerle dopdolu olarak gördüğü ve onların büyük bir gayretle savundukları Anadolu'yu, bundan böyle "Türkiye" (Turkhia, Turquia) adıyla anmaya başlamıştır. Miryokefalon zaferinden sonra Bizans da Batı dünyasının ortaya koymuş olduğu bu gerçeği, o da kabul ederek tabloyu tamamlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Sultan I. Kılıç Arslan, Vatan Savunması, Haçlı Orduları, Haçlı Devletleri.

* Makalenin Geliş Tarihi: 14.01.2017, Kabul Tarihi: 30.03.2017

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-posta: skoca@gazi.edu.tr

Gazi

Akademik
Bakış

15

Cilt 10

Sayı 20

Yaz 2017

Abstract

A great authority gap and havoc occurred in Western Europe following the collapse and disintegration of the Carolingian Frankish Empire in 843. Being fed with the ideas of the "Theocratic Perception of History" for centuries, the popes intended to benefit this situation and desired to establish a world empire by transforming their office of Papacy into an instrument of sovereignty. They pointed Jerusalem as a target to the Christian population of Western Europe and got engaged in the usage of propaganda containing a powerful agitation. These propagandas soon came up with the results the Papacy wanted. On the other hand, being crushed under economic hardships and filled with religious enthusiasm, the masses of the West wished to obtain heaven, worldly possessions, land, wealth, prosperity and happiness. Thus, when the Pope's ambitions of establishing a world empire united with the desires of the masses, the world of Western Christendom suddenly went into action in the year 1095.

Eight great Crusades were launched on Palestine, the Holy Land in the eyes of the Western Christian world. The first three of these crusades targeted the Anatolian Seljuk Sultanate. These crusades resulted with numerous progress regarding the Anatolian Seljuk Sultanate, Byzantium, Armenians, Western Christian world, Christianity and Papacy. They also caused the Muslim Turkish world and the Christian Western world to know each other, and resulted with the opening of the West to the outside world, transmission of the inventions and accumulations of the Islamic world to the West and the beginning of Orientalist activities. In our paper, we will attempt to clarify the issue as much as we can by determining the results related with the topics we mentioned above. We can mention here that Sultan Kılıç Arslan I, the ruler of the Anatolian Seljuk Sultanate at that time, conducted the most perfect and successful homeland defense against the Western world in Turkish history. More significantly, with this unprecedented homeland defense, he has caused the Western world to accept and recognise the fact that Anatolia had become a Turkish land. Thus, as the Westerners saw during the Second Crusade (1147-1148) that Anatolia was already filled with the Turks who vigorously defended it, they started to call the land "Turkey" (Turkha, Turquia) afterwards. Following the Seljuk victory at Myriokephalon, Byzantium completed the picture by accepting this fact already put forth by the Western world.

Key Words: Byzantium, Sultan Kılıç Arslan I, Homeland Defense, Crusader Armies, Crusader States.

GİRİŞ

1096-1293 yılları arasında, Batı Avrupa'nın silahlı güçleri tarafından Filistin üzerine Papanın yönlendirmesi ile sekiz büyük Haçlı seferi planlanmıştır. Bu seferlerin ekseriyeti doğrudan ve dolaylı olarak Türk ve İslâm ülkelerini hedef alırken, bunlardan sadece ikisi, sefer esnasında hedef değiştirmiş; dördüncü Haçlı seferi Bizans, sekizinci Haçlı seferi de Tunus üzerine yapılmıştır.

Memleketimizde, Haçlı seferlerini araştırma konusu yapan ilk bilim insanları Prof. Dr. Işın Demirkent ve Prof. Dr. Osman Turan'dır. Işın Demirkent,

Görüş

Akademik
Bakış

16

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

bütün meslek hayatını Haçlı seferleri araştırmalarına hasretmiştir¹. Osman Turan ise, Haçlı seferlerini müstakil değil, Türkiye Selçuklu tarihi çerçevesi içinde ele almıştır². Haçlı seferlerini bölge tarihi açısından bir doktora tezi ile ilk araştırma konusu yapan kişi, Fransız bilim adamı Prof. Dr. Claude Cahen'dir³. Ayrıca Gazi ve İstanbul Üniversitelerinde de birinci ve ikinci Haçlı seferlerine dair birer doktora çalışması yapılmıştır⁴.

Haçlı seferlerinin bütününe dair en geniş ve en sağlam araştırmayı İngiliz bilim adamı Prof. Dr. Steven Runciman yapmıştır. Runciman'ın eseri, Prof. Dr. Fikret Işıltan tarafından başarılı bir şekilde Türkçeye çevrilmiş olup üç cilt hâlinde T.T.K'nda yayımlanmıştır⁵.

S. Runciman; V.V. Barthold, Paul Pelliot, Ed. Chavannes, Cl. Cahen ve B. Lewis gibi Türk'ün hakkını teslim eden Batının tarafsız tarihçileri arasında yer almıştır. Bu bakımdan onun, "Haçlı Seferleri Tarihi" (*A History of the Crusades*) adını taşıyan eseri, özel bir takdire ve ilgiye lâyıktır. Bu eser, sadece Türk tarihi için değil, dünya tarihi için de mükemmel ve güvenilir bir başvuru kitabı olma özelliği taşır. Yazar, devrin bütün kaynaklarını tam ve eksiksiz olarak kullanmıştır diyebiliriz. Ayrıca o, retoriklerle (*belagat*) yaptığı tasvir sanatında da son derece başarılı ve etkili olmuştur.

Biz bu yazımızda, Haçlı seferlerinin sebep ve sonuçlarını tespit etmeye ve göstermeye çalışacağız. Burada özellikle belirtelim ki, Haçlı seferlerinin genel sebep ve sonuçları olduğu gibi, her seferin kendine özgü ve özel sebep ve sonuçları da bulunmaktadır. Biz, bu teşebbüs ile her iki hususta da bir deneme yapacağız.

A-) HAÇLI SEFERLERİNİN SEBEPLERİ

1-) Teokratik Tarih Anlayışı ve Papaların Amacı

Batı Avrupa, Karolenj Frank İmparatorluğunun parçalanmasıyla (843) hanedanların, kralların, prenslerin, dukelerin, piskoposların ve hatta şehirlerin kendi aralarında hâkimiyet ve üstünlük için mücadele ettikleri bir saha hâline geldi. Bu mücadeleye Papalar da katıldı. Papaların amacı, Avrupa'daki bütün bu güçleri itaat altına alarak, hepsine üstünlüğünü kabul ettirmek ve Papalık makamını Hıristiyan Dünyasının en büyük hükümdarlık organı hâline getirmektir⁶.

1 Prof. Dr. Işın Demirkent ve çalışmalarına dair bilgi için bkz. Fahameddin Başar, "Prof. Dr. Işın Demirkent'in Hayatı ve Eserleri", *Prof. Dr. Işın Demirkent Anısına*, İstanbul 2008, s. 3-24; Ayrıca bkz. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri Tarihi, (Makaleler-Bildiriler-İncelemeler)*, haz. E. Altan, İstanbul 2007.

2 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971.

3 Claude Cahen, *La Syrie du Nord à l'Époque des Croisades (Haçlılar Zamanında Kuzey Suriye)*, Paris 1940.

4 Güray Kırpık, *Haçlılar (1095-1020), Basılmamış doktora tezi, Ankara 2005; Ebru Altan, İkinci Haçlı Seferi (1147-1148)*, Ankara 2003.

5 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi, I-II-III*, Ankara 1986, 1987, 1992.

6 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 197 vd.; Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. M. Daş, İstanbul 2010, s. 72. Papanın resmî unvanı "Pontife Maximus" veya "Souverain Pontife", yani Roma sitesinin en büyük hükümdarı idi.

Papalarda dünya devleti kurma ve dünya hükümdarı olma düşüncesi, Karolenj İmparatorluğunun çökmesi ve dağılması sonucunda doğmuş ve gelişmiş bir düşünce değildir. Bu düşüncenin temeli, Hıristiyanlığın erken bir döneminde St. Augustinus'un (353-430) ortaya koyduğu Teokratik Tarih Anlayışına dayanmaktadır. Teokratik Tarih Anlayışına göre, Dünya tarihi Tanrı ile Şeytan arasındaki kavgedan ibarettir. Bu kavganın sonunda Tanrı gâlip gelecek ve "Tanrı Devleti" kurulacaktır. Bu devletin başına da Tanrı'yı temsilen Papalar geçecektir⁷. Anlaşılacağı üzere, Papaların dünya hükümdarı olma düşüncesini ve arzusunu Teokratik Tarih Anlayışı asırlarca beslemiştir. Başka bir ifade ile söylemek gerekirse, Papaların hayal gücünü besleyen bilgi, Teokratik Tarih Anlayışı olmuştur. Onlar, dünya hükümdarı olma düşüncelerini gerçekleştirmek için de Haçlı seferlerini bir vasıta olarak kullanmışlardır.

Papaların ellerinde, amaçlarını gerçekleştirebilecekleri silâhlı güçleri yoktu. Buna karşılık, onların rahiplerden oluşan büyük bir propaganda orduları vardı. Papalar, bu propaganda ordusunu kullanarak, başta halk olmak üzere Batı Hıristiyan dünyasının bütün siyasî ve askerî güçlerini kendilerine bağlama ve onlara hükmetme gayreti içine girdiler⁸.

Batı Avrupa Hıristiyan dünyasında meydana gelen bu hâkimiyet ve üstünlük mücadelesinden en büyük zararı halk görmekteydi. Özellikle, merkezî idarenin kontrolünden çıkmış olan silâhlı ve savaşçı Frank ve Norman şövalye grupları, gittikçe saldırgan hâle gelmişlerdi. Bunlar, merkezî otoritenin çözülmesi ve çökmesiyle gözlerini dışarıdan içeriye çevirmişlerdi. İsteklerini kabul ettirmek için genellikle baskı ve şiddet kullanıyorlardı⁹. Hiç kimse bunlara karşı çıkmaya cesaret edemiyordu. Bu yüzden Batı Avrupa'nın her tarafını korku ve dehşet sarmış bulunuyordu. Artık Batı Avrupa ülkelerinde düzen, huzur ve güvenlik diye bir şey kalmamıştı. Daha da kötüsü, üretim durmuş, ekonomik hayat tamamen felç olmuştu. Açlık ve sefalet, toplumda gittikçe yayılmaya başlamıştı.

2-) Cluny Tarikatının Ajitasyon (Kışkırtma) Niteliğindeki Propagandaları

Papalık, Avrupa'nın her tarafını sarmış olan bu karışıklığı ve anarşiyi, önce barış çağrıları yapmak suretiyle önlemeye çalıştı. Fakat bu çağrılar, savaşçı unsurları pek etkilemedi. Tam bu sırada Cluny Tarikatının Kudüs sevgisini canlandırmaya çalışan ve din uğrunda savaşmayı teşvik eden fikirleri ön plâna çıkmaya başladı¹⁰. Bu defa Papalık, Cluny Tarikatının fikirlerini kullanarak, içe yönelik

7 Teokratik Tarih Anlayışı için bkz. Zeki Velidi Toğan, *Tarihte Usûl*, İstanbul 1980, s. 136; Tuncer Baykara, *Tarih Araştırmaları ve Yazma Metodu*, İzmir 1996, s. 130.

8 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 197 vd.

9 Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. 196.

10 "Cluny tarikatı", 910 yılında Kont Guillaume I. d'Aquitaine tarafından kurulmuştur. Papalık ile uyum içinde çalışan bu tarikat, Kudüs sevgisini işleyen ve Kudüs'e hac seyahatleri düzenleyen bir teşkilât olarak kendisini göstermiştir.

Görüş

Akademik
Bakış

18

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

saldırganlığı ve şiddeti, dış hedeflere kanalize etme yoluna gitti¹¹. Bunun için akla gelen en uygun yer, o zaman Türklerin elinde bulunan kutsal topraklar, yani Kudüs idi. Böylece, Papalık tarafından Müslüman Türkler hedef gösterildi. Bundan sonra başta Papalar olmak üzere bütün din adamları kuvvetli bir ajitasyona dayanan propaganda faaliyetine giriştiler. Onlar dinî motifleri etkili bir şekilde propagandanın malzemesi olarak kullandılar. Özellikle din adamlarının yaptıkları konuşmalarda sık sık Türklerin Hıristiyan hacılara yaptıkları sözde zulümlerden ve Hz. İsa'nın mezarının kâfirlerin (!) elinde bulunmasından duyulan utançtan dem vuruldu. Öldürülen Hz. İsa'nın ve Hıristiyanların öcünü alma duygusu tahrik ve teşvik edildi. Haçlı seferine katılmanın, günahların en iyi kefareti olacağı propagandası yapıldı. Kafalarda ve zihinlerde "sokaklarında süt ve bal akan Kudüs" hayali ve efsanesi yaratılmaya çalışıldı. Daha da önemlisi, bu propagandalarda, özellikle kontların, düklerin ve şövalyelerin hayallerini süsleyen ve onları cezbeden "Doğuda güç, hükümdarlık, şöret, servet ve toprak sahibi olma" fikri ve hayali işlendi¹².

Görüldüğü gibi, din adamlarının yaptıkları propagandalarda vaat ettikleri imkânlar ve avantajlar, halkın o zamanki ihtiyaç ve taleplerine uygundu. Bundan dolayı bu abartılmış ve hayalî vaatler, sivil ve asker kitleler arasında son derece etkili olmuştur. Başka bir deyişle din adamları, hitap ettikleri kitlelerin inançlarını, özlemlerini, ihtiyaçlarını, emellerini ve arzularını ustalıkla kıskırtmışlardır. Böylece onlar, Batı Avrupa'da boş ve heretik inançlara değer veren ve kolayca kendilerine inanan büyük bir kitle bulmuşlardır. Propagandalarında da özellikle dinî inançları, motifleri ve telkinleri birer vasıta olarak kullanmışlardır. Fakat onların asıl gayeleri dinî değil, politik idi. Öte yandan onların bu davaları, bütün Hıristiyanlarca benimsenmiş ve paylaşılmış ortak bir dava değildi.

3-) Katolik Kilisesinin Ortodoks Kilisesi Üzerinde Hâkimiyet Kurmak İstemesi

Haçlı Seferleri başlamadan önce, Hıristiyan dünyasında teslis doktrininin¹³ nazik bir noktası hususunda çıkan bir tartışma sonucunda, Hıristiyan kiliseleri

- 11 Bu kanalize olayı, özellikle suçluları ve canileri toplumun içinden uzaklaştırmak için akıllıca düşünülmüş bir tedbir idi. Papalara göre bunlar, Haçlı seferleri sırasında ya ortadan kalkacaklar ya da yaşayacakları acı tecrübelerden sonra iyi bir insan olarak Avrupa'da mensup oldukları topluluklara geri döneceklerdi.
- 12 Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. 196 vd.; H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 204; Mehlika Aktok Kaşgarlı, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Ankara 1990, s. 31, 39, 40; V. Gordlevski, *Anadolu Selçuklu Devleti*, çev. A. Yaran, Ankara 1988, s. 42. Bütün bu propagandaların etkisiyle Batı dünyasını birden Kudüs sevgisi ve heyecanı sarmaya başlamıştır. Bunu, başka gelişmeler de takip etmiştir: Özellikle, XI. yüzyıl ve onu takip eden yüzyıllarda, Batı dünyasında, zenginliğin temelini toprak teşkil etmekteydi. Batı Avrupa'da toprak, soylular arasında paylaşılmış ve çok yoğun bir şekilde iskân edilmiş durumdaydı. Fakat, yeni nesillerden birçok açgözlü soylunun hem kendileri ve hem de oğulları için Batıda kâfi miktarda toprak kalmamıştı. Bunlar, Doğuda toprak sahibi olmak ve burada hâkimiyet tesis etmek için, Haçlı propagandalarının etkisiyle birden gözlerini Doğuya ve Doğunun zenginliklerine çevirmişlerdir.
- 13 Tanrı'nın üç unsurdan (*baba, oğul, kutsal ruh*) meydana geldiğini kabul eden inanç sistemi.

1054 yılında Lâtin (*Katolik*) ve Grek (*Ortodoks*) kilisesi olmak üzere iki gruba ayrılmış (*schisma=ayrılık*) bulunuyordu. Her iki kilise de bu tarihten itibaren birbirinin amansız birer rakibi ve muarızı olmuştur¹⁴. Başında Papanın bulunduğu Latin kilisesi, Batı Hıristiyan Dünyasını Haçlı seferlerine hazırlarken, Grek kilisesine mensup Bizans imparatorları da Anadolu'da durduramadıkları Türklerin, yayılmalarına ve genişlemelerine karşı Papadan devamlı askerî yardım istiyorlardı. Papalar, bu yardım isteğini, Latin kilisesinin üstünlüğünü Grek kilisesine kabul ettirmek için ele geçirilmiş bir fırsat bilip kendi lehlerine değerlendirmeye başlamışlardır¹⁵.

4-) Bizans İmparatorlarının Türklere Karşı Papalıktan Yardım İstemeleri

Papadan yardım isteğinde bulunan ilk Bizans İmparatoru VII. Mikhael'dir. Malazgirt zaferinden hemen sonra başlayan Türk fetih hareketi karşısında âciz kalan Bizans İmparatoru Mikhael, 1074 yılında Papa Grégoire'a başvurarak, Türkleri Anadolu'dan atabilmek için Batı dünyasından yardımcı kuvvet olarak askerî birlikler gönderilmesini istedi. Buna karşılık, Papaya, mensup olduğu Ortodoks kilisesini Katolik kilisesiyle birleştirme vaadinde bulundu. Bunun üzerine Papa, Hıristiyan dünyasına hitap ederek, İstanbul surlarına dayanmış olan Türklere karşı acil Haçlı seferi çağrısında bulundu¹⁶. Bu çağrı ile o zaman bir Haçlı seferi gerçekleşmedi; ama bu çağrı, Hıristiyan Dünyasının dikkatini İslâm dünyasının üzerine çekmek bakımından son derece etkili oldu.

Papadan yardım isteği ikinci defa İmparator Aleksios tarafından 1091 yılında, Peçenek-Çağa Bey müttefik güçlerinin İstanbul'u ele geçirmek amacıyla Bizans'ı sıkıştırmaya başladıkları sırada yapıldı¹⁷. Haçlı seferi propagandalarının en yoğun zamanına denk gelen bu acil yardım isteği, Papanın Hıristiyan dünyasını harekete geçirebilmek için kullandığı en önemli bahanelerden biri oldu.

5-) Batı Avrupa'da Arka Arkaya Meydana Gelen Doğal Âfetler ve Salgın Hastalıklar

XII. yüzyılın son çeyreği içinde, Avrupa'da arka arkaya meydana gelen büyük doğal âfetler ve salgın hastalıklar da, Haçlı seferlerinin bir diğer gerekçesini ve

- 14 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 198; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1986, I, s. 45.
- 15 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 204; Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. M. Daş, İstanbul 2010, s. 78.
- 16 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 204; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 52 vd.; J. F. Michaud, *Haçlı Seferlerinin İlginç Olayları (Emrû'l-Acib fi Tarihi Ehli's-Salib)*, çev. Ârifî Ahmed Paşa, Erhem Pertev Paşa, Ali Fuad Bey, haz. G. Kırpık, İstanbul 2009, s. 28 vd.
- 17 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 92; H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 197, 204; J. F. Michaud, *Haçlı Seferlerinin İlginç Olayları (Emrû'l-Acib fi Tarihi Ehli's-Salib)*, çev. Ârifî Ahmed Paşa, Erhem Pertev Paşa, Ali Fuad Bey, haz. G. Kırpık, İstanbul 2009, s. 31 vd. Ermeniler de, Papanın destek ve himayesini kazanmak için aynı tarihlerde Roma'ya bir piskopos göndermişlerdir (Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1986, I, s. 156).

Görüş

Akademik
Bakış

20

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

sebebini oluşturdu. Zira Batı Avrupa halkı, Haçlı propagandalarının en yoğun olduğu dönemde arka arkaya kuraklık, sel baskını, salgın hastalık gibi büyük felâketler yaşamaktaydı¹⁸. Açlık, hastalık, sefalet ve anarşi toplumu perişan etmiş, canından bezdirmişti. İşte bu yüzden, kilisenin yaptığı propagandalar, kurtuluş arayan halk üzerinde son derece etkili olmuştur. Nitekim Bizans'ın ısrarlı yardım istekleri, Batının ekonomik sıkıntılar altında ezilmiş ve dinî heyecan içinde çalkalanan halk kütlelerinin cennete, dünya nimetlerine, toprağa, zenginliğe, refaha ve mutluluğa kavuşma gayesi ile birleşince, Batı Hıristiyan Dünyası birden harekete geçivermiştir¹⁹. Sadece Türk tarihini değil, bütün dünya tarihini derinden etkileyecek bu tarihî olay, bazı Batılı bilim adamları tarafından "İslâm dünyasının yayılmasına karşı Batı Hıristiyan dünyasının gecikmiş bir cevabı" olarak nitelendirilmiştir.

6-) Propagandanın Yarattığı Fırtına: Haçlı Öncüleri

Papa II. Urbanus'un 27 Kasım 1095 tarihinde Clérmont konsülünde yaptığı çağrısı, Haçlı seferlerini fiilen başlatmış oldu. Bu çağrıdan sonra Pierre l'Hermite adında bir keşiş²⁰, hemen harekete geçti; yalın ayak ve sırtında kıldan bir aba ile eşek üstünde, bütün Fransa'yı ve Almanya'yı dolaştı; etrafında 20 bin kişilik büyük bir kütle topladı. Geçtiği her yerden yeni katılımlarla bu kütlelerin sayısı ve gücü gittikçe arttı. Fakat bu kütle, bir ordu değildi. Zira bu kütlelerin ne teşkilâtı, ne teçhizatı, ne erzağı ve ne de komutanı vardı²¹. Daha da önemlisi bu kütlede bir ordunun disiplini ve anlayışı hiç yoktu. Deyim yerindeyse, bu kütle, tam bir çapulcu sürüsü idi. Dolayısıyla bu harekette, ne dinî kuralların ne de askerî disiplinin ve kuralların hâkim olduğunu düşünmek ve söylemek mümkündür.

Haçlı öncüleri, hiçbir ahlâkî kural tanımıyorlardı. Geçtikleri her yeri, hiçbir ayırım gözetmeksizin yağma ve tahrip ediyorlardı. Hiç kimseye aman vermiyorlar, merhamet göstermiyorlardı²². Batılı bir tarihçinin dediği gibi, bunlar âdetâ "akıldan ve insanlıktan mahrûm vahşî hayvanlar" gibiydiler. Başka bir Batılı tarihçiye göre, bu durum kısmen de olsa öteki Haçlı orduları için de geçerliydi²³.

18 Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. 197.

19 Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. F. Işıltan, Ankara 1986, s. 334.

20 Batı dünyasındaki Pierre l'Hermite tipi ile İslâm dünyasındaki "deccal" tipi arasında tam bir benzerlik bulunmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki, İslâm dünyası bu tipi Batı dünyasından almış olmalıdır. Çünkü Pierre l'Hermite, "yalın ayak, sırtında kıldan bir aba ile eşek üzerinde bütün Fransa'yı ve Almanya'yı dolaşmış" Batı dünyasını Haçlı seferine hazırlamıştı. Deccal ise, hiç kuşkusuz uydurma olan hadislerde "Şam'da ortaya çıkacak ve bir eşek üzerinde pejmürde bir kıyafetle dolaşacak heretik (*sapık*) bir tip" olarak tasvir edilmiştir. Deccal'ın karşısına çıkacak olan müspet tip ise, Şia dünyasında "mehdi", Hıristiyanlık dünyasında ise "Mesih"tir.

21 H. G., Wells, *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972, s. 205.

22 Haçlı öncülerinin ilk hedefleri arasında Almanya ve İspanya Yahudileri ile yeni Hıristiyan olmuş Macarlar da bulunmaktaydı ki, onlar bu topluluklar arasında çok büyük katliam yapmışlardır.

23 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 99.

Haçlı öncüleri, 1 Ağustos 1096 tarihinde İstanbul'a ulaştılar. Başta İmparator Aleksios olmak üzere bütün İstanbul halkı gördükleri manzara karşısında dehşet içinde kaldılar. Zira İmparator Aleksios, Batıdan ne bir Haçlı seferi istemiş ve ne de böyle bir seferi beklemişti. O, sadece Türklere karşı Batıdan askerî yardım talebinde bulunmuştu. Papalığın maksadı ise, Bizans'a yardım değildi; yardım görüntüsü altında Doğu Hıristiyan dünyası üzerinde hâkimiyet kurmaktı. Çünkü bu, Papalığın harekete geçirdiği kutsal bir savaş idi. Öte yandan, İmparator Aleksios ve Bizans halkı, haklı olarak, Haçlı öncüleri karşısında ülkelerinin yeni bir düşman istilâsına uğramış olduğu şeklinde bir düşünce ve duyguya kapıldılar. Nitekim, Haçlı öncülerinin tavır ve davranışları, onların bu duygu ve düşüncelerinde ne kadar haklı olduklarını doğrulamaktaydı²⁴.

1096 yılının sonuna doğru kontların, duklerin yönetiminde, çoğunluğu şövalyelerden oluşan asıl Haçlı orduları, gruplar hâlinde İstanbul'a gelmeye başladılar. Bunların başında Lorraine Dükü Godefroi de Bouillon ve kardeşi Baudouin, Toulouse Kontu Raymond, Fransa Kralının kardeşi Hugue de Vermandie, Flandr Kontu Robert ve Norman reisi Bohemund ve yeğeni Tankred gibi tanınmış Haçlı liderleri bulunuyordu. İmparator Aleksios, ilk karşılaşmada, Haçlı liderlerinin sefere çıkış gayelerinin Doğuda kendi devletlerini kurmak olduğunu hemen anlamıştı²⁵. Bunun için o, sahip olduğu avantajları kullanarak, Haçlı liderlerini kontrol altında tutmak istiyordu. Bu düşünce ile Haçlı liderlerinin her birine, batı âdetlerine uygun bir şekilde kendisine bağlılık (*vassallık*) yemini ettirdi. Yine onların her biriyle Türklere alınacak yerlerin kendisine bırakılması ve bunun karşılığında da kendilerine iâşe yardımı ile askerî destek verme hususunda birer antlaşma yaptı²⁶.

1097 yılının başlarında, Haçlı orduları, İmparatorun sağladığı gemilerle Anadolu yakasına geçtiler. Haçlı ordularının profesyonel asker sayısı 100 bin civarındaydı. Diğer gönüllü askerler ve aileleriyle birlikte bu sayı 600 bine ulaşmaktaydı²⁷. Öte yandan bu sefere Bizans ordusundan da bir birlik katılmıştı. Ayrıca, Bizans İmparatoru Aleksios, ordusu ile Anadolu yakasına geçmek suretiyle Haçlı ordusunun hareketini yakından takip etmeye başlamıştı.

- 24 Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. F. Işıltan, Ankara 1986, s. 334 vd.; Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. 197 vd.
- 25 İmparatorun kızı Anna'ya göre, Haçlı liderlerinin gayesi, kutsal yerler üzerine sefer yapıyor görüntüsü altında İstanbul'u ve babasının tahtını ele geçirmektir. Bu tespitin, aşırı bir vehim ve abartılmış bir düşünce olmadığını IV. Haçlı seferi açıkça gösterecektir (Anna Konnen, *Alexiad*, (*Malazgirt Sonrası*), çev. B. Umar, İstanbul 1996, s. 313)
- 26 Anna Konnen, *Alexiad*, (*Malazgirt Sonrası*), çev. B. Umar, İstanbul 1996, s. 309, 317, 318, 322; Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara 1987, s. 189. Haçlı liderleri arasında sadece Toulouse Kontu Raymond İmparatora bağlılık yemini etmemiştir. Buna rağmen, İmparatora verilen söze bağlı kalan tek Haçlı lideri Raymond olmuştur.
- 27 Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara 1987, s. 190; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1986, I, s. 263-267; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 100.

Haçlı ordusu bir başkomutana malik değildi. Her komutan, kendi birliğine komuta etmekteydi. Yine de bu ordu, kendi içinde bir bütünlük göstermekteydi. Bütün kararlar, Haçlı önderlerinin katıldığı bir mecliste ortak olarak alınmaktaydı²⁸. Bu kararlar da iş bölümü anlayışı içinde ve birlikte uygulanmaktaydı.

İlk Haçlı seferi, Türklerin vatan savunmasında ilk sınavları olmuştur: Türkiye Selçuklu Devletinin ikinci hükümdarı I. Kılıç Arslan (1092-1107), kardeş Dânişmendli beylerinden aldığı yardımla 1097 yılında Haçlı ordularına karşı İznik, Eskişehir ve Konya Ereğlisi olmak üzere üç yerde, üç büyük meydan savaşı vermiştir. Fakat o, bu savaşların hiçbirinde Haçlı ordularını durdurup imha edememiştir. Haçlı komutanları, Urfa, Antakya, Kudüs ve Trablusşam gibi İslâm dünyasının en önemli şehirlerini birer birer ele geçirip bu yerlerde birer Haçlı devleti kurmuşlardır.

7-) Urfa'nın Düşüşü (1144) ve II. Haçlı Seferi

Musul-Halep Atabeyi 'İmâdeddîn Zengî, topraklarını ikiye bölen Urfa Haçlı Kontluğunu 1144 yılında ortadan kaldırarak, bölgenin en büyük siyasî gücü hâline geldi. Urfa Kontluğunun ortadan kaldırılması, başta Kudüs olmak üzere Antakya ve Trablusşam gibi Haçlı Devletlerinin varlığını büyük ölçüde tehlikeye soktu. Bunun üzerine Kudüs kraliçesi Melisende, Papa III. Eugenius'ya başvurarak, Batı Hıristiyan dünyasından yardım gönderilmesini istedi. Manevî gücünü artırmak için böyle durumları kendi lehine değerlendirmesini çok iyi bilen Papa, hemen harekete geçerek, başta Fransa Kralı VII. Louis olmak üzere bütün soyluları, yeni bir Haçlı seferi için göreve çağırdı²⁹.

İlk Haçlı seferinin üzerinden 40 yıl gibi uzun bir zaman geçmişti. Bu süre içinde Batının Kudüs'e olan ilgisi ve şevki büyük ölçüde tavsamış bulunuyordu. Yeni bir Haçlı seferi için bu ilgi ve şevkin yeniden canlandırılması gerekmektedir. Bilindiği gibi, I. Haçlı seferinde bu görevi Pierre l'Hermite adında bir papaz yapmıştı. Bu defa aynı görevi, Fransızların başrahibi olan Bernard üstlendi. Çok yetenekli ve etkili bir hatip olan Bernard, Fransa ve Almanya'nın belli başlı şehirlerini gezerek, hükümdarları, soyluları ve halkı yeni bir Haçlı seferine davet etti³⁰.

Bernard, uyandıracığı etkiyi düşünmüş olmalı ki, konuşmalarını hep Kudüs'ün kurtarılması üzerine yaptı. Hâlbuki, kurtarılması gereken yer, Kudüs değil, az önce 'İmâdeddîn Zengî tarafından düşürülmüş olan Urfa şehri idi.

28 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1986, I, s. 137.

29 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 182; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1987, II, s. 205 vd.

30 Fransa'nın başrahibi Bernard, yeni bir Haçlı seferi başlatılmak için halka şöyle hitap ediyordu: "Tanrının ne büyük inayeti ve ne paha biçilmez bir kurtuluş fırsatıdır ki, Tanrı, katilleri, ırz düşmanlarını, dolandırıcıları, yalancı şahitleri ve suç işlemişleri, masum kişiler gibi, kendi hizmetine çağırılmaktadır".

Gazi

Akademik
Bakış

23

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

Fakat, propagandanın hedef kitlesi, Kudüs ve Urfa arasındaki farkı kavrayacak durumda değildi. Gerek Papanın gerekse başrahip Bernard'ın çalışmaları, kısa sürede olumlu sonuç verdi. Dindârlığı ile ünlü olan Fransa Kralı VII. Louis, ordusu ile sefere katılacağını bildirdi. Alman İmparatoru III. Konrad, başlangıçta sefere soğuk baktıysa da, sonunda o da bu işe razı oldu³¹. Avrupa'nın iki büyük hükümdarının aldığı bu karar, Batı dünyasında son derece etkili oldu; isteksiz gözükten duklerin, kontların, baronların ve şövalyelerin de bu sefere katılmalarını sağladı. Böylece, Batıda yeni bir fırtına bulutu toplanmaya başladı.

III. Konrad, 1147 yılının mayıs ayında ordusuyla Almanya'dan hareket etti. Alman Haçlı ordusunu, Fransa Kralı VII. Louis'nin ordusu takip etti. Alman Haçlı ordusunun sayısı 200 bin, Fransız Haçlı ordusunun sayısı ise 70 bin civarındaydı. Soyluların aileleri ve haç görevini yerine getirmek üzere katılan gönüllülerle birlikte her iki ordunun da sayısı, epeyce artmış bulunuyordu³².

Yeni Haçlı seferi, Türkiye Selçuklularında olduğu kadar Bizans İmparatorluğunda da endişe ile karşılandı. Batı dünyasının, Bizans'a karşı daha ilk Haçlı seferinde başlamış olan güvensizliği devam ediyordu. Bizanslılar da, açıkça olmasa bile Haçlılara derin bir kin duymaktaydılar. Türkiye Selçukluları ise, Haçlıların hedefleri arasında idi. Daha doğrusu Haçlı ordusu, Papalığın, başta Türkler olmak üzere İslâm dünyasına karşı harekete geçirmiş olduğu bir kuvvet idi. Nitekim bu durum, yani ortak tehlike, Selçuklu hükümdarı Sultan I. Mesud ile Bizans İmparatoru Manuel'i birbirine yaklaştırmaktaydı. Bu hususta ilk teşebbüs, Sultan Mesud'dan geldi. Sultan Mesud, Süleyman adında bir komutanını İstanbul'a gönderip, Ege bölgesindeki bazı yerler ile Akdeniz sahillerinde bulunan Brakena kalesini Bizans'a bırakmak üzere İmparator Manuel'den barış talebinde bulundu. Haçlıları bir düşman gibi tehlikeli gören İmparator, Mesud'un teklifini memnuniyetle kabul etti. Böylece, iki devlet arasında barış antlaşması imzalandı³³.

Burada hemen belirtelim ki, bu barış antlaşması, Batı dünyasına, başlanılması güç bir ihanet gibi görünmüştür³⁴. Bu yüzden Haçlı liderleri, Bizans ülkesinden geçerken İmparatora karşı daima soğuk ve tedbirli bir davranış içinde olmuşlardır.

31 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1987, II, s. 209-214.

32 Michel le Syrien, *Cronique de Michel le Syrien*, Fr. çev. J. B. Chabot, Paris 1905, III, s. 275; Alman ordusu 900 bin, Fransız ordusu 500 bin; Ebû'l-Ferec, *Ebû'l-Ferec Tarihi*, çev. Ö. R. Doğrul, Ankara, 1950, II, s. 384; Alman ordusu 90 bin atlı, Fransız ordusu 50 bin atlı ve sayısız piyade; Ioannes Kinnamos, *Historia*, haz. I. Demirkent, Ankara 2001, s. 56; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 182; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1987, II, s. 215.

33 Ioannes Kinnamos, *Historia*, haz. I. Demirkent, Ankara 2001, s. 54; Michel le Syrien, *Cronique de Michel le Syrien*, Fr. çev. J. B. Chabot, Paris 1905, III, s. 275. Mesud, verdiği bu toprak tavizi ile Bizans'ın tarafsızlığını sağlayarak, karşısındaki düşmanın sayısını azaltmak istemiştir.

34 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1987, II, s. 220.

Görüş

Akademik
Bakış

24

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

8-) Kudüs'ün Düşüşü (1187) ve III. Haçlı Seferi (1189)

Selâhaddin Eyyubi'nin ünlü Hattîn seferi sırasında Kudüs Haçlı Krallığına son vererek (1187-1189), Saint-Jen Şövalyeleri ile Guy de Lusignan ailesini bölgeden atması³⁵, yeni bir Haçlı seferi için Batı dünyasını tekrar harekete geçirdi. Papanın çağrısı üzerine İngiliz ve Fransız Krallarıyla Alman İmparatoru bizzat sefere çıkacaklarını bildirdiler. Fakat, bu defa Haçlı hükümdarlarının hazırlanmaları üç yıl sürdü. Nihayet, Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa, 1189 yılının ilkbaharında ordusu ile yola koyuldu. Alman İmparatorunu Fransız ve İngiliz kralları takip ettiler. Kudüs'e gidebilmek için Haçlı hükümdarlarından İngiliz ve Fransız Kralları deniz yolunu kullanırken, Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa ise kara yolunu tercih etti. Bu duruma göre, Alman Haçlı ordusunun Kudüs'e gidebilmesi için Selçuklu ülkesinden geçmesi gerekmekteydi.

Bu sırada oğlu Kutbeddîn Melikşâh'ın tahakkümü altında olan Kılıç Arslan için, Alman İmparatoru ile anlaşmaktan başka çare yoktu. Bundan dolayı, Kılıç Arslan ve oğlu Melikşâh, Kudüs'e gitmek için Selçuklu ülkesini kullanmak durumunda olan Alman İmparatoruna birer elçi ile mektup gönderdiler. Friedrich Barbarossa, Selçuklu elçilerini Edirne'de kabul etti. Burada elçiler vasıtasıyla Kılıç Arslan ve İmparator arasında, Haçlı Alman ordusunun Anadolu'dan serbestçe geçmesi ve ihtiyaç maddelerinin kendi paralarıyla satın alınması hususunda bir antlaşma yapıldı³⁶. Aynı zamanda Bizans İmparatoru Manuel ile de bir antlaşma yapan Barbarossa, Bizans'tan sağladığı gemilerle ordusunu Çanakkale boğazı üzerinden Anadolu yakasına geçirdi. Büyük İskender'in doğu seferinde kullandığı yolu takip ederek, Alaşehir'e geldi. Burada ordusunu biraz dinlendiren İmparator, Mıryokefalon Savaşının yapıldığı Kûft Çayı Vadisinden geçip, Denizli'ye ulaştı. Haçlı ordusu, Kûft Çayı Vadisinden geçerken korkunç bir manzara ile karşılaştı. Zira, Mıryokefalon Savaşında ölenlerin kemikleri hâlâ küme küme yerlerinde duruyordu³⁷.

Haçlılar, Denizli'den itibaren sık sık Türkmen obalarına rast gelmekteydiler. Türkmen savaşçıları, devamlı Haçlı ordusunun yolu üzerinden dağlara çekilmek suretiyle herhangi bir olaya fırsat vermiyorlardı. Bu arada, Haçlı ordusuna canlı mal ve yiyecek satarak, gelir elde etmekteydiler. Haçlı ordusu Uluborlu'ya geldiği zaman bu durum birden değişti. Yorgun, bitkin ve aç durumda olan Haçlı ordusu, burada Türkmenlerin saldırısına uğradı. Türkmenler, savaş taktiklerinin bir gereği olarak burada Haçlı ordusu üzerine sürpriz bir baskın yapıp, ele geçirdikleri ganimetlerle birlikte birden ortadan kayboluver-

35 Bundan sonra Saint Jean Şövalyeleri Rodos'a, Guy de Lusignan ailesi de Kıbrıs'a yerleşmişlerdir. Saint ve Jean Şövalyeleri ve Lusignan hanedanı, Rodos ve Kıbrıs adaları Osmanlı Devleti tarafından alınincaya kadar bölgede korsan devlet olarak faaliyet göstermişlerdir.

36 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 221.

37 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1992, III, s. 13.

diler³⁸.

Haçlı ordusu, her an Türkmenlerin saldırı korkusu içinde yoluna devam ederek, Akşehir'e ulaştı. Fakat Haçlı ordusu, açlıktan ve susuzluktan neredeyse mahvolmak üzere idi. Ordugâhta ve civarda bulunan bütün yiyecek maddeleri tükenmişti. Yaşamak için için tek çıkar yolu vardı; o da yamyamlık yapmaktı. Alman askerlerinin bazıları, ölmek için ölmüş atlarının etlerini yiyorlar, bazıları bir dilim ekmeğe için dinlerini fedâ ediyorlardı³⁹.

Alman Haçlı ordusu, Akşehir'de başka bir sürpriz durumla daha karşılaştı. Burada, Selçuklu meliklerinden Kutbeddîn Melikşâh, Muhyiddîn Mesud ve muhtemelen Gıyâseddîn Keyhüsrev'in başında bulunduğu Selçuklu kuvvetleri, birden Haçlı ordusunun karşısına çıktı. Fakat Selçuklu kuvvetleri, Akşehir ovasında yapılan çarpışmada pek başarılı olamadılar; yeni bir mücadele hattı meydana getirmek üzere Konya'ya çekildiler⁴⁰.

Bu defa Haçlı ordusu Konya önlerine geldi. Alman İmparatoru Barbarossa, Konya'ya saldırmak niyetinde değildi. Fakat ordusu açlık, hastalık, yorgunluk ve malzeme eksikliği yüzünden perişan durumda idi. Daha doğrusu, Haçlı ordusunun bu şekilde yoluna devam etmesi mümkün gözüküyordu. Bundan dolayı İmparator, Konya üzerine saldırı emrini verdi. Böylece, Alman İmparatoru Sultan Kılıç Arslan'ı hem hazırlıklı olmadığı hem de arzu etmediği bir savaşa mecbur etmiş oldu. Selçuklu ordusu iki kısma ayrılmıştı. Bir kısmı şehri savunuyor, diğer kısmı da şehrin dışında Haçlı ordusu ile savaşıyordu. Sultan ve oğlu Melikşâh, savaşı Alâeddîn tepesinin yanındaki köşkten idare ediyorlardı. Hendekleri ve surları aşmak isteyen Haçlı ordusu, birkaç defa geri püskürtüldü. Fakat, sonunda hendekleri ve surları aşmış, şehre girmeyi başardı. Haçlı ordusu, Konya'daki çarşı ve dükkânları yağma ederek, büyük bir tahribatta bulundu. Haçlı ordusunun Konya'daki yağması beş gün sürdü. Öte yandan, hayatının en ağır darbesini yemiş olan Kılıç Arslan, İmparator'dan barış istemek zorunda kaldı. Şartlar düşünüldüğünde, Kılıç Arslan'ın başka çaresi de yoktu. İmparator, Selçuklu ülkesinden güvenlik içinde geçmesini sağlamak şartıyla Kılıç Arslan'ın barış teklifini kabul etti. Böylece Alman Haçlı ordusu, devletin merkezi Konya'ya bir hayli zarar verdikten sonra 20 kadar Selçuklu komutanının refakatinde yoluna devam etti⁴¹.

38 İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, çev. A. Özeydin, İstanbul 1987, XII, s. 51; Ramazan Şeşen, "İmad al-din al-Kâtib al-İsfahânî'nin Eserindeki Anadolu Tarihiyle İlgili Bahisler", *Selçuklu Araştırma Dergisi*, III, (1971), s. 348, 350, 353; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 222.

39 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 223.

40 İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, çev. A. Özeydin, İstanbul 1987, XII, s. 52; Vardan, "Türk Fütuhât Tarihi (889-1269)", çev. H. D. Andreasyan, *Tarih Semineri Dergisi*, 1/2, (1937), s. 215; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 223.

41 İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, çev. A. Özeydin, İstanbul 1987, XII, s. 52; Ramazan Şeşen, "İmad al-din al-Kâtib al-İsfahânî'nin Eserindeki Anadolu Tarihiyle İlgili Bahisler", *Selçuklu Araştırma Dergisi*, III, (1971), s. 351, 353; Michel le Syrien, *Cronique de Michel le Syrien*, Fr. çev. J. B. Chabot,

B-) HAÇLI SEFERLERİNİN SONUÇLARI

1-) Türkiye Selçuklu Devletinin Geleceği Bakımından Sonucu

Türkiye Selçuklu hükümdarı I. Kılıç Arslan, Haçlı istilâsına karşı Türk tarihinin en çetin ve en ağır vatan savunmasını yapmıştır. O, özellikle, Türklerin düzenli ordu savaşımdan gerillâ, gerillâ savaşımdan da düzenli ordu savaşıma geçmekteki kabiliyetleri sâyesinde Haçlı tehlikesini pek büyük zayıat vermeden atlattı; fakat, başta başşehir İznik olmak üzere bütün sahilleri ve sahillere yakın yerleri Bizans'a ve Haçlılara kaptırarak⁴², İç Anadolu yaylasına çekilmek zorunda kalmıştır. Hâkimiyet sahası oldukça daralmış olan Türkiye Selçuklu Devleti de bir kara devleti hâline gelmiş ve dört taraftan sarılmıştır⁴³. Buna rağmen Kılıç Arslan, 1100 ve 1101 yıllarında olmak üzere arka arkaya gelen üç Haçlı ordusunu tamamen imha etmek suretiyle Anadolu'nun öyle kolayca geçilebilecek ve işgal edilebilecek bir ülke olmadığını Batı dünyasına açık bir şekilde göstermiştir⁴⁴.

Bilindiği gibi, Anadolu'da kurulan ilk Türk devletleri ve beylikleri, bu ülkede Türk varlığını henüz kökleştirip kuvvetlendirmeden Batı Hıristiyan dünyasının istilâ ve işgal tehdidi ve tehlikesi ile karşı karşıya gelmiştir. Burada hemen belirtelim ki, ülkesi istilâyâ ve işgale uğramış bir toplulukta vatan fikri ve bilincinin olup olmaması durumuna göre o topluluk farklı davranışlar gösterir. Eğer bir topluluk, kuvvetli bir vatan, özgürlük ve bağımsızlık fikrine ve bilincine sahipse, o topluluk istilâ karşısında şartlar ne olursa olsun sonuna kadar direnir ve mücadele eder. Eğer aynı toplulukta vatan fikri ve bilinci doğmamış ve gelişmemiş ise, o topluluk istilâ karşısında direnmez; ya istilâcıya boyun eğer ya da onun önünden kaçar. Başta Selçuklu ve Dânişmendli Beyleri olmak üzere Anadolu'daki bütün Türk beyleri, Haçlı ve Bizans istilâsı karşısında ne kaçmışlar ne de boyun eğmişlerdir; kuvvetli bir dayanışma ve işbirliği içinde mükemmel bir vatan savunması yaparak, kendilerinden sonraki nesillere örnek ve rehber olmuşlardır⁴⁵.

1116-1155 yılları arasında Türkiye Selçuklu Devletinin başında bulunan Sultan I. Mesud, 1146 yılında Bizans ordusunun, 1147 yılında da Haçlı

Paris 1905, III, s. 407; Ebû'l-Ferec, *Ebû'l-Ferec Tarihi*, çev. Ö. R. Doğrul, Ankara, 1950, II, s. 454; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 223 vd.; Anonim *Selçuk-nâme, Anadolu Selçuklular Devleti Tarihi*, yay. ve çev. F. N. Uzluk, Ankara 1952, III, s. 26; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1992, III, s. 13. Sultan Kılıç Arslan, İmparatorun Konya'dan ayrılmasından sonra Selâhaddin Eyyubî'ye bir mektup yazarak, Haçlı ordusunu durduramadığını bildirip, bunun için kendisinden özür dilemiştir.

42 Anna Konnenâ, *Alexiad, (Malazgirt Sonrası)*, çev. B. Umar, İstanbul 1996, s. 336-339.

43 Bundan sonra Türkiye Selçuklu hükümdarları, daima devleti sarılmış olmaktan kurtarıp, sınırları doğal sınırlarına ulaştırma politikası güdeceklerdir.

44 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1987, II, s. 24.

45 Burada özellikle belirtmeliyiz ki, Selçuklu hükümdarları, vatan savunmasında Batı dünyasına karşı gösterdikleri başarıyı Moğol istilâsı karşısında gösterememişlerdir.

Gazi

Akademik
Bakış

27

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

ordularının tehdidi ile karşılaşmıştır. Gerek Bizans'ın, gerek Haçlıların hedefi, genç Türkiye Selçuklu Devletini yıkmak ve Anadolu'daki Türk varlığını ortadan kaldırmaktı. Sultan Mesud, Türk savaş taktiğini ustalıklı uygulayarak, önce Bizans ordusunu yıpratmış ve sonra bu orduyu başarısızlığa uğratarak, Konya önlerinden defetmiştir. Aynı şekilde, Alman Haçlı ordusunu Eskişehir'de imha edencesine bozguna uğratarak ve Fransız Haçlı ordusunu da büyük bir kuvvet olmaktan çıkacak kadar yıpratmak suretiyle hem Anadolu'yu hem de Ortadoğu İslam ülkelerini büyük bir tehdit ve tehlikeden kurtarmıştır. Kısaca söylemem gerekirse, Sultan I. Mesud, tıpkı babası Sultan I. Kılıç Arslan gibi Bizans'a ve Batı dünyasına karşı Türk tarihinin en mükemmel ve en başarılı vatan savunmasını yapmıştır. Daha önemlisi, o, bu emsalsiz vatan savunması ile özellikle Batı dünyasına Anadolu'nun bir Türk yurdu olduğu gerçeğini kabul ve tescil ettirmiştir. Nitekim Batı dünyası, II. Haçlı seferi sırasında Türklerle dopdolu olarak gördükleri ve onların büyük bir gayretle savundukları Anadolu'yu, bundan böyle "Türkiye" (*Turkhia, Turquia*) adıyla anmaya başlamıştır⁴⁶.

2-) Bizans İmparatorluğunun Anadolu Politikası Bakımından Sonucu

Bizans, Haçlılar sâyesinde Marmara, Ege, Akdeniz sahillerini ve Batı Anadolu'yu kurtararak, Anadolu'da tekrar güçlü hâle gelmiştir. Daha da önemlisi Bizans imparatoru Manuel, Anadolu siyasetinde başlıca rol oynamaya başlamıştır. Fakat o, Anadolu'yu tamamen geri almak ve Türkleri buradan geldikleri yere atmak şeklinde olan asıl amacına ulaşamamıştır. Öte yandan, ısrarla yardıma çağrılan Batı dünyasının, daha I. Haçlı seferi sona ermeden Bizans'ın gayesine hizmet etmeyeceği tamamen meydana çıkmıştır. Daha da kötüsü, bu ilk sefer sırasında Haçlıların işgalci ve sömürgeci bir düşünceye sahip oldukları anlaşılmıştır⁴⁷. Bu yüzden Bizans İmparatoru Aleksios, Batı dünyasına karşı olumsuz bir tavır içine girerek, Haçlı ordularının Bizans ülkesinden ve Anadolu'dan geçerken güç duruma düşmeleri ve başarısızlığa uğramaları için elinden gelen her şeyi yapmıştır⁴⁸.

3-) Haçlı Liderlerinin Askerî ve Siyasî Başarıları Bakımından Sonucu

Haçlılar, kutsal toprakları ele geçirme ve bu topraklar üzerinde hâkimiyet kurma gayelerine, bu ilk sefer sonucunda ulaştılar. 1098 yılında Urfa Kontluğu-

46 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 196; Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1980, s. 295, 355 vd.; Ayrıca bkz. İsmail Hamî Dânişmend, *Türklük Meseleleri*, İstanbul 1966, s. 119-124; Salim Koca, *Türk Kültürünün Temelleri*, II, Trabzon 2000, s. 57.

47 Bilindiği gibi Batı Hıristiyan dünyası, Dördüncü Haçlı Seferi sırasında İstanbul ve çevresini işgal etmek ve burada bir Latin Devleti kurmak suretiyle işgalci ve istilâci tutumunu açık bir şekilde göstermiştir.

48 Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara 1987, s. 205, 215-219; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, çev. A. Özyayın, İstanbul 1987, XII, s. 247 vd., 280; Cenâbî Mustafa Efendi, *el-'Aylemü z-Zâhir fi Ahvâli'l-Evâil ve l-Evâhir*, basılmamış yüksek lisans tezi, haz. M. Kesik, İstanbul 1994, s. 7.

nu (1098-1144), yine aynı yıl içinde Antakya Prinkepsliğini (1098-1268), 1099 yılında Kudüs Krallığını (1099-1187; 1187-1291), 1109 yılında da Trablusşam Kontluğunu (1109-1289) kurdular. Bunlardan Urfa Kontluğu 46 yıl sonra, yani 1144 yılında Musul-Halep Atabeyliği tarafından ortadan kaldırıldı. 1187 yılında da Eyyübî hükümdarı Sultan Selâhaddin tarafından da Kudüs'teki Haçlı hâkimiyetine son verildi. Bundan sonra Kudüs Haçlı Krallığı önce Sûr, sonra Akka şehrinde 1291 yılına kadar varlığını devam ettirdi. Başta Kudüs Krallığı olmak üzere diğer Haçlı devletleri, Batıdan aldıkları yardım ve desteklerle aşağı-yukarı 200 yıl bölgedeki hâkimiyetlerini ve varlıklarını sürdürdüler; bölgede sonu gelmez bir anarşinin ve huzursuzluğun temelini attılar.

4-) Hıristiyan Dininin Doğu ve Uzak Doğu Ülkelerinde Yayılması Bakımından Sonucu

Haçlıların bölgeye yerleşmeleri ile Hıristiyanlık dini, Orta Doğuda siyasî ve askerî bir güce sahip oldu. Bilindiği gibi, dinler, arkalarında bulunan siyasî ve askerî güçler sâyesinde yayılabilmektedir. Böylece, Hıristiyan misyonerler, bölgedeki Haçlıların siyasî ve askerî güçlerine dayanarak, dinlerini Uzak Doğu istikametinde yayma ve yerleştirme imkânı bulabilmişlerdir. Zaten Papalık da, Doğunun kılıçla değil, misyonerlik faaliyetleriyle fethedebileceği fikrindeydi. Nitekim Katolik misyonerler, ilk Haçlı devletleri kurulur kurulmaz inançlarını Doğu ve Uzak Doğu ülkelerinde yaymak için harekete geçmişlerdir.

5-) Papalığın Batı Hıristiyan Dünyasında İtibarını Yükseltmesi ve Düşürmesi Bakımından Sonucu

Haçlı seferinden başlangıçta en kârlı çıkan, hiç kuşkusuz, Batı dünyasını harekete geçirmiş olan Papalık olmuştur. Özellikle sefere katılma kararı veren dindar soylular, ellerindeki mal varlıklarını kiliselere bağışlamışlardır. Böylece Papalık, Batı dünyasının en zengin kurumu hâline gelmiştir. Diğer taraftan ilk Haçlı seferinin başarıyla sonuçlanması, Katolik kilisesinin gücünü ve itibarını birden artırmıştır. Fakat Katolik kilisesi, bu zenginliği, gücü ve itibarı doğru yönde ve yerde kullanamamıştır. Haçlı seferlerine katılmayanlara karşı yürüttüğü "pişmanlıktan arınma parası" ve "günahların parayla affı" gibi dini istismar eden faaliyetlerle itibarını düşürmeye başlamıştır. Bir süre sonra da, halkın gözünde güvenilirliğini ve saygınlığını tamamen yitirmiştir. Bu durum da, Batı dünyasında, Protestan kilisesinin kurulmasıyla sonuçlanan dinde reform hareketinin doğmasına yol açmıştır⁴⁹.

6-) Hıristiyan Batı Dünyası İle Müslüman Türk Dünyasının Birbirini Yakından Tanınması Bakımından Sonucu

Müslüman Türk dünyası ile Hıristiyan Batı dünyası ilk defa I. Haçlı seferinde karşı karşıya gelerek, birbirlerini tanıma fırsatı bulmuşlardır. Türkler, bu ilk

49 Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. IV, 218.

Gazi

Akademik
Bakış

29

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

sefer sırasında çok iyi teçhiz edilmiş ve en az kendileri kadar iyi savaşan bir ordu ile karşılaşmışlardır. Bütün milletlerin önünde titrediği Türk okları, ilk defa bu karşılaşmada zırlara bürünmüş olan Haçlı ordusuna tesir etmemiştir. Öte yandan Haçlılar da, bu ilk karşılaşmada Türklerin savaş yeteneklerini ve kahramanlıklarını görüp takdir etmişlerdir. Bir Haçlı kroniğinde, bu takdirin ifadesi olarak "Türkler ve Franklar müstesna hiç kimsenin şövalye olamayacağı" iddiasında bulunulmuştur. Yine aynı kronikte, "Eğer Türkler Hıristiyan olsalardı, şüphesiz kudret, cesaret ve savaş ilminde hiç kimse onlarla eşit olamazdı" denmiştir⁵⁰.

İkinci Haçlı Seferi sırasında Türk ordusunun ortaya koyduğu şu erdemli davranış, her türlü takdirin ve övgünün üstündedir: Selçuklu ordusu, ikinci Haçlı Seferi sırasında Fransız Haçlı ordusunu, Denizli'den itibaren vurduğu darbelerle yıprata yıprata Antalya'ya kadar takip etmiştir. Burada son darbeyi vurmaya üzere harekete geçtiğinde korkunç bir manzara ile karşılaşmıştır: Haçlı askerleri, artık savaşamayacak kadar aç, hasta, yorgun, bitkin ve perişan bir vaziyetteydi. Haçlı ordusunun bu durumunu gören Türkler, merhamete gelerek, çarpışmaya birden son verdiler. Onlar bununla da kalmadılar; açları doyurdular; hastaları tedavi ettirdiler. Onlara para dağıtarak, insanî görevlerini yerine getirdiler. Bu durumdan son derece etkilenmiş olan üç bin Fransız genci, Rumların tecavüzünden kaçarak, Selçukluların himayesine sığındı ve hepsi birden Müslüman oldu. Sefere kralın papazı olarak katılmış olan Odo de Deuil, bu duruma âdeta isyan etmiştir. O, Türklerin bu yüksek insanî erdemleri karşısında duyduğu manevî ezikliği eserinde şu acı sözlerle dile getirmiştir: "Ey hainlikten daha zalim olan merhamet! Müslümanlar, Hıristiyanlara ekmek vererek, onlardan dinlerini satın aldılar. Bununla birlikte Türkler, onları Müslüman yapmak için hiçbir zorlamada bulunmadılar"⁵¹. Bu sözler, hiç şüphesiz zayıf ve muhtacı koruyan, merhamet ve şefkat duygusu çok yüksek olan Türk insanındaki karakter ve ruh yapısının en güzel tasviridir. Dünya tarihi, belki bu kadar yüksek insanî bir davranışın ikinci bir örneğine tanıklık etmiş değildir.

Burada şu hükme varıyoruz: Batılı insan rakibini yenmişse veya zayıf görmüşse, ona hiçbir hayat hakkı tanımaz; üstelik onu daha da ezer. Hâlbuki yenilmiş düşmanı daha fazla ezmek, Türklerin egemenlik (hükümlük) ve insanlık anlayışıyla bağdaşmaz. Türk insanı, ancak rakibi güçlü olursa veya saldırırsa, onunla savaşır. Rakibi yenilmişse, zayıf duruma düşmüşse, pes etmiş veya aman dilemişse, onu ezmek şöyle dursun, himaye eder; ona merhamet ve şefkat gösterir. Yukarıda belirtildiği gibi, bu davranışın somut bir örneğini Selçuklu Türkleri II. Haçlı seferinde sergilemişlerdir.

50 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 102 vd.; Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. M. Daş, İstanbul 2010, s. 94.

51 Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 185 vd.; Salim Koca, *Türkiye Selçuklular Tarihi, Malazgirt'ten Miryokefalon'a (1071-1176)*, II, Çorum 2003, s. 141.

7-) Ermenilerin Geleceği Bakımından Sonucu

XI. yüzyılın başlarında Ermenilerin Doğu Anadolu'da Van, Ani, Lori ve Kars olmak üzere dört ayrı krallıkları bulunmaktaydı. Bizans, bunlardan Van ve Ani krallıklarını aynı yüzyılın birinci yarısı içinde ortadan kaldırarak, topraklarını ilhak etmiş, mallarına el koymuş, kendilerini de Orta Anadolu'ya (Sivas, Kayseri) zorunlu olarak göç ettirmiştir. Onun bu tavrının temelinde mezhep farklılığından kaynaklanan güvensizlik bulunmaktaydı. Zira Bizans, mezhep ideolojisine dayanan bir devlet idi. O, kendi mezhebini "Ortodoks" (doğru inanç, hak dini), diğer mezhepleri "Heteredoks" (sapık inanç, batıl inanç) olarak kabul etmekteydi. Hâkimiyeti altındaki farklı mezhepten olan topluluklara karşı da "ortodokslaştırma politikası" gütmekteydi. Dolayısıyla "Gregoryan" olan Ermeniler, Bizans'ın hedef tahtasındaydı. Onlar, ya ortodokslaşıp Rumlaşacaklar ya da Bizans tarafından imha edileceklerdi. Bizans, Ermenileri imha etme kararı alınca, onlar da kaçıp Toros Dağlarının müstahkem mevkillerine sığındılar⁵².

Haçlı orduları Antakya önelerine geldiklerinde, bütün yiyecekleri tüketmişti, kendileri de perişan bir vaziyette idiler⁵³. Toros dağlarının müstahkem mevkillerinde gizlenmekte olan Ermeni beyleri, bu durumu kendi lehlerine değerlendirecek, ellerindeki yiyeceklerin fazlasını Haçlı komutanlarına gönderip onları büyük bir sıkıntıdan ve tehlikeden kurtardılar. Rupen ailesinden Konstantin de, bu yardım karşılığında Haçlı liderlerinden "Baron" unvanını alarak, "Kilikya Ermeni Baronluğu"nun temelini attı (1098).

Ermeni Baronu II. Leon, Haçlı Seferleri sırasında Batı dünyasının kendilerine duyduğu ilgiden yararlanarak, unvanını "baronluktan krallığa" yükseltmek suretiyle Ermeni tarihi açısından önemli bir başarı elde etmiştir. Bu tarihî olay şu şekilde gerçekleşmiştir: Baron Leon, 1193 yılında kurduğu tuzakla Antakya Haçlı Prinçesi'ni III. Bohemund'u tutsak almış ve onu kendisini tâbi hâle getirmek suretiyle serbest bırakmıştır. Baron Leon, bu başarıdan aldığı cesaretle, Papa ve Alman İmparatoru VI. Heinrich'e ayrı ayrı başvurarak, kendisini krallık unvanı ile taçlandırmasını istemiştir. İmparator Heinrich, Doğu Hıristiyan dünyasında faaliyetlerini ve politikasını Ermeniler vasıtasıyla yürütebilmek için bu fırsatı kendi lehine değerlendirmiştir. Bunun için o, hemen Mainz Başpiskoposu başkanlığında Tarsus'a bir heyet göndermiştir. Bu heyet, Tarsus kilisesinde yaptığı bir törenle Leon'a krallık tacı giydirmiştir. Böylece, Ermeni Baronluğu, Alman İmparatorunun yüksek egemenliği altına girmek suretiyle Krallığa yükseltilmiştir (1198)⁵⁴.

52 Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara 1987, s. 157 vd.; Gundstabl Sempad, (Simpat); *Chronique de Roaume de la Petite-Armenie, Documents Armeniens, Recueil des Historiens des Croisades*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, I, Paris 1869, s. 610; Vahram d'Edesse (Urfalı), *Documents Armeniens, I, RHC*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, Paris 1869, s. 496 vd.; Rene Grouset, *Ermeni Tarihi*, İstanbul 2005, s. 605.

53 *Willermus Tyrensis, Haçlı Kroniği*, çev. E. Ayan, İstanbul 2016, s. 177 vd.

54 Gundstabl Sempad, (Simpat); *Chronique de Roaume de la Petite-Armenie, Documents Armeniens*,

Gazi

Akademik
Bakış

31

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

8-) Batı Dünyasının Dış Dünyaya Açılması Bakımından Sonucu

Haçlı seferleri, Batı insanının dış dünyaya açılmasında ve bunun doğal (*tabii*) sonucu olarak da dış dünyayı tanımada başlıca rol oynamıştır. Özellikle, I. Haçlı seferinden sonra Batı insanının gözü, Doğu ticaret yolları (*İpek Yolu, Kürk Yolu vs.*) ile doğu malları üzerine çevrilmiştir. Böylece, Avrupa'da, dış dünya ile ticaret yapan bir tüccar sınıfı oluşmaya başlamıştır. Bu durum da, Avrupa'da taşımacılık, gemicilik, bankacılık ve sigortacılık gibi iş alanlarının gelişmesini sağladığı gibi, coğrafya keşiflerinin de temel alt yapısını ve şartlarını hazırlamıştır.

9-) İslâm Dünyasının Bilim ve Buluşlarının Batıya Taşınması Bakımından Sonucu

İslâm dünyasının ilim, kültür, teknik ve ekonomi gibi alanlardaki buluş ve birikimlerinin Batıya taşınmasında, Haçlı seferleri başlıca vasıta olmuştur. Batı insanı, şekeri, portakalı, Doğunun şifalı bitkilerini, egzotik kokularını, ipekli ve pamuklu kumaşlarını, ipek halılarını, porselen ve cam eşyalarını hep Haçlı seferleri sırasında tanımıştır. Aynı şekilde, kale inşası, sivri kemer, yel değirmeni, pusula, usturlap, petrol ve zift gibi teknik âletler ve maddeler de Batıya Haçlı seferleri vasıtasıyla ulaşmıştır⁵⁵. Öte yandan, Haçlı seferleri, Batıya, sanata ve bilime canlılık veren yeni fikirler ve bilgiler getirmiştir.

10-) Batı Dünyasında Oryantalist Faaliyetlerin Doğması Bakımından Sonucu

Bir görüşe göre, "Oryantalizm" in de temeli Haçlı seferlerine dayanmaktadır. Bilindiği gibi, Oryantalizm, Doğulu milletlerin tarihini, dilini, inancını, coğraf-

Recueil des Historiens des Croisades, Fr. çev. Ed. Dulaurier, I, Paris 1869, s. 634 vd.; Süryanî Patrik Mihail'in Vakainamesi (Michel le Syrien), 1946: 293; Vahram d'Edesse (Urfalı), *Documents Armeniens, I, RHC*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, Paris 1869, s. 511 vd.; Hetum (Gorigos Senyörü), *Documents Armeniens, II, Recueil des Historiens des Croisades* Fr. çev. Ed. Dulaurier, Paris 1869, s. 479; Mehlika Aktok Kaşgarlı, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Ankara 1990, s. 55-61; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1992, III, s. 78 vd.; Mehmet Ersan, *Türkiye Selçukluların Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Doktora tezi, İzmir 1995, s. 106 vd. Hiçbir şeyi karşılıksız vermeyen Batı dünyası (*Papalık*), Ermeni Baronu II. Leon'a verdiği "kral" unvanı karşılığında ona şu görevleri yüklemiştir: "Siz Haçlı seferinin yerli şefisiniz. Bunun için sizi kral yaptık. Yanlış fikirlere sapmayın. Bu tacın asla sizin olduğunu zannetmeyin. Memleketinize verdiğimiz krallığın sizde millî bir gelenek olarak kalacağını düşünmeyin. Bu davranışın Ermeni toplumu ile ilgisi yoktur. Bu şekilde sizi ve halkınızı Haçlılar için, Haçlılar nezdinde görevlendirdik. Haçlılara yardım ediniz, onların öncüsü, kapıcısı olunuz!".

Ermeni kralları sadece Alman İmparatorunu değil, Türkiye Selçuklu sultanlarını da metbu hükümdar olarak tanımışlar, Köseadağ bozgununa kadar Türkiye Selçuklu Devletine vergi ödemişlerdir.

55 Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler*, Ankara 2002, IV, s. 219; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Ankara 1992, III, s. 312-328; Will Durant, *İslâm Medeniyeti*, çev. O. Bahaeddin, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul Tarihsiz, s. 36 vd.; Ahmet Refik Altınay, *Haçlılar*, haz. Güray Kırpık, İstanbul 2007, s. 115 vd.

Görüş

Akademik
Bakış

32

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

yasını, folklorunu, arkeolojisini, sanatını ve bütünüyle kültürünü araştıran bir ilimdir⁵⁶. Batı dünyası, özellikle I. Haçlı seferinden sonra Doğu'daki hâkimiyetini devam ettirebilmek ve yayabilmek için Doğulu milletleri yakından tanıma zorunluluğu hissetmiştir. Böylece, Batı insanı arasında Doğu'daki ülkelere ve milletlere karşı büyük bir ilgi ve merak doğmuştur. Bu ilgi ve merak, gittikçe artarak, XIX. yüzyılda, Batılı insanın Doğu ülkeleri üzerindeki Oryantalist faaliyetlerinde, büyük bir yoğunluk meydana getirmiştir.

KAYNAKLAR

- ALTINAY, Ahmet Refik, *Haçlılar*, Haz. G. Kırpık, İstanbul 2007.
- Anna Konnen, *Alexiad, (Malazgirt Sonrası)*, çev. B. Umar, İstanbul 1996.
- Anonim *Selçuk-nâme, Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi, III*, yay. ve çev. F. N. Uzluk, Ankara 1952.
- BAŞAR, Fahameddin, "Prof. Dr. Işın Demirkent'in Hayatı ve Eserleri", İstanbul 2008, s. 3-24, *Prof. Dr. Işın Demirkent Anısına*, İstanbul 2008.
- BAYKARA, Tuncer, *Tarih Araştırmaları ve Yazma Metodu*, İzmir 1996.
- CLAUDE, Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, çev. M. Daş, İstanbul 2010.
- Cenâbî Mustafa Edendi, *el-'Aylemü z-Zâhir fi Ahvâli'l-Evâil ve'l-Evâhir*, henüz basılmamış yüksek lisans tezi, haz. M. Kesik, İstanbul 1994.
- DÂNİŞMEND, İsmail Hami, *Türklük Meseleleri*, İstanbul 1966.
- DEMİRKENT, Işın; "Haçlı Seferleri ve Türkler", *Türkler; VI; Genel Türk Tarihi, IV*, 193-221; Ankara 2002, 651-668.
- DURANT, Will, *İslâm Medeniyeti*, çev. O. Bahaeddin, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul Tarihsiz.
- Ebû'l-Ferec, *Ebû'l-Ferec Tarihi, I-II.*, çev. Ö. R. Doğrul, Ankara, 1945-1950.
- ERSAN, Mehmet, *Türkiye Selçukluları Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, Doktora tezi, İzmir 1995.
- GORDLEVSKİ, V., *Anadolu Selçuklu Devleti*, çev. A. Yaran, Ankara 1988.
- GROUSET, Rene, *Ermeni Tarihi*, İstanbul 2005.
- Hetum (Gorigos Senyörü), *Documents Armeniens, II*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, *Recueil des Historiens des Croisades*, Paris 1869; *Hetum Vekayinâmesi*, TTK, ter./69.
- İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, XII, yay. C.J. Tornberg, Beyrut 1979; çev. A. Özaydın, XII, İstanbul 1987.
- KAŞGARLI, Mehlika Aktok, *Kilikya Tâbi Ermeni Baronluğu Tarihi*, Ankara 1990.

56 Batı dünyası için "Oryantalizm", amacı siyasî olan ilmi bir faaliyettir. Daha doğrusu, Batı dünyasının bu faaliyetle güttükleri asıl amaç, başta İslâm ülkeleri olmak üzere bütün Doğu dünyası üzerine izleyecekleri politikalara ilmi altyapı hazırlamaktır. Bir bakıma bu faaliyeti, "sömürgeciliğin yeni keşif kolu" şeklinde nitelendirmek mümkündür (Bu konuda geniş bilgi edinmek için bkz. Edward Said, *Oryantalizm (Doğubilim)*, *Sömürgeciliğin Keşif Kolu*, İstanbul, 1982).

Gazi

Akademik
Bakış

33

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017

- Ioannes Kinnamos, *Historia*, haz. I. Demirkent, Ankara 2001.
- KOCA, Salim, *Türk Kültürünün Temelleri, II*, Trabzon 2000.
- KOCA, Salim, *Türkiye Selçukluları Tarihi, Malazgirt'ten Miryokefalon'a (1071-1176), II*, Çorum 2003.
- MİCHAUD, J. F., *Haçlı Seferlerinin İlginc Olayları (Emrûl-Acib fi Tarihi Ehli's-Salib)*, çev. Ârifî Ahmed Paşa, Erhem Pertev Paşa, Ali Fuad Bey, haz. G. Kırpık, İstanbul 2009.
- Michel le Syrien, *Cronique de Michel le Syrien, III.*, Fr. çev. J. B. Chabot, Paris 1905.
- OSTROGORSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, çev. F. Işıltan, Ankara 1986.
- RUNCİMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi, I-II-III*, çev. F. Işıltan, Ankara 1986, 1987, 1992.
- SAİD, Edward; *Oryantalizm (Doğu Bilim), Sömürgeciliğin Keşif Kolu*, İstanbul 1982.
- SEMPAD, Gundstabl (Sımpat), *Chronique de Roaume de la Petite-Armenie, Documents Armeniens, Recueil des Historiens des Croisades, I*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, Paris 1869; *Başkumandan Sımpat (Sempad) Vekayinâmesi*, TTK, Ter/68, Ankara 1946.
- ŞEŞEN, Ramazan; "İmad al-din al-Kâtib al-İsfahânî'nin Eserindeki Anadolu Tarihiyle İlgili Bahisler", *Selçuklu Araştırma Dergisi, III*, (1971), 249-369.
- TOÇAN, Zeki Velidi, *Tarihte Usül*, İstanbul 1980.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1980.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi*, çev. H. D. Andreasyan, Ankara 1987.
- Vahram d'Edesse (Urfalı), *Documents Armeniens, I, RHC*, Fr. çev. Ed. Dulaurier, Paris 1869; *Urfalı Vahram Vekayinâmesi*, Ter./69.
- Vardan, "Türk Fütihat Tarihi (889-1269)", çev. H. D. Andreasyan, *Tarih Semineri Dergisi 1/2*, (1937), 159-244.
- WELLS, H. G., *Kısa Dünya Tarihi*, İstanbul 1972.
- Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği*, çev. E. Ayan, İstanbul 2016.

Göz

Extended Abstract

A great authority gap and havoc occurred in Western Europe following the collapse and disintegration of the Carolingian Frankish Empire in 843. Being fed with the ideas of the "Theocratic Perception of History" for centuries, the popes intended to benefit this situation and desired to establish a world empire by transforming their office of Papacy into an instrument of sovereignty. They pointed Jerusalem as a target to the Christian population of Western Europe and got engaged in the usage of propaganda containing a powerful agitation. These propagandas soon came up with the results the Papacy wanted. On the other hand, being crushed under economic hardships and filled with religious enthusiasm, the masses of the West wished to obtain heaven, worldly possessions, land, wealth, prosperity and happiness. Thus, when the Pope's ambitions of establishing a world empire united with the desires of the masses, the world of Western Christendom suddenly went into action in the year 1095.

Eight great Crusades were launched on Palestine, the Holy Land in the eyes of the Western Christian world. The first three of these crusades targeted the Anatolian Seljuk Sultanate. These crusades resulted with numerous progress regarding the Anatolian Seljuk Sultanate, Byzantium, Armenians, Western Christian world, Christianity and Papacy. They also caused the Muslim Turkish world and the Christian Western world to know each other, and resulted with the opening of the West to the outside world, transmission of the inventions and accumulations of the Islamic world to the West and the beginning of Orientalist activities. In our paper, we will attempt to clarify the issue as much as we can by determining the results related with the topics we mentioned above. We can mention here that Sultan Kılıç Arslan I, the ruler of the Anatolian Seljuk Sultanate at that time, conducted the most perfect and successful homeland defense against the Western world in Turkish history. More significantly, with this unprecedented homeland defense, he has caused the Western world to accept and recognise the fact that Anatolia had become a Turkish land. Thus, as the Westerners saw during the Second Crusade (1147-1148) that Anatolia was already filled with the Turks who vigorously defended it, they started to call the land "Turkey" (Turkhia, Turquia) afterwards. Following the Seljuk victory at Myriokephalon, Byzantium completed the picture by accepting this fact already put forth by the Western world.

Gazi

Akademik
Bakış

35

Cilt 10
Sayı 20
Yaz 2017